

УДК 347.958

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-1-33-38

Нестерцова-Собакарь О. В.[©]
кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО НА
УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
В ДОРЕФОРМЕНИЙ ПЕРІОД
(кінець XVIII – перша половина XIX ст.)**

Досліджено питання функціонування на території України, що знаходилась у складі Російської імперії в останній чверті XVIII – першій половині XIX ст., системи цивільного процесуального законодавства. Йдеться про періодизацію історії розвитку цивільного процесуального законодавства: у встановлених у дослідженні хронологічних рамках відбулись суттєві зміни щодо чинності відповідних правових джерел. У статті зазначено, що незважаючи на інкорпорацію Лівобережної України та приєднання Правобережної, тут діяли в системі судоустрою та судочинства регіональні особливості (наприклад, чинними залишалися процесуальні норми, що містились в Литовському статуті та інших актах, що діяли в Польщі чи козацькій державі). Водночас в інших губерніях (Слобідсько-українській, а з 1835 р. Харківській, Херсонській, Катеринославській і Таврійській) судоустрій та судочинство з моменту поширення російського адміністративно-територіального устрою відповідало нормам російського імперського законодавства.

Ключові слова: цивільний процес, законодавство, Правобережна Україна, Лівобережна Україна, Російська імперія, судочинство, Звід законів Російської імперії.

Постановка проблеми. Будь-яка національна система права має історичне підґрунтя й власні традиції, на основі яких вона й формувалась. Українські землі протягом багатьох століть перебували під владою різних держав, українці мали досвід розбудови власної державності та права. Водночас аспекти історії становлення системи законодавства, що регулювала питання цивільного процесу, є важливими складовими сучасної правової науки. Нормативно-правові акти, що розроблялись та приймалися у XIX ст. у Російській імперії, і відповідно які поширювались на українські землі, суттєво вплинули на сучасне українське законодавство. Саме тому проблематика історії цивільного процесуального законодавства заслуговує на ретельний аналіз та висвітлення.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. До наукового доробку з проблематики дослідження цивільного процесуального законодавства на українських землях у складі Російської імперії здійснили внесок такі вітчизняні та закордонні вчені, науковці та дослідники: Гетманцев О., Самсонов Н., Слинко Д. та ін.

Метою статті є аналіз системи цивільного процесуального законодавства, яка діяла на території України з моменту остаточної інкорпорації козацької держави до складу Російської імперії до періоду так званих «великих реформ» 1860–1870 рр.

Виклад основного матеріалу. Становлення українського цивільного процесуального законодавства має значну історію й пройшло декілька етапів. Перед тим, як перейти безпосередньо до аналізу нормативно-правових актів, які діяли на українських теренах у кінці XVIII – першій половині XIX ст., необхідно приділити увагу питанням періодизації історії становлення цивільного процесуального законодавства й відповідно встановити, до якого періоду належить окреслена в дослідженні хронологія. Дослідник Гетманцев О. виділяє 5 основних періодів. Перший сягає хронологічних рамок з кінця IX до початку XIV ст., характеризується зародженням процесуальних норм у Київській Русі. Другий етап тривав з кінця XIV до першої половини XVII ст. У цей період українські землі знаходились у складі Великого князівства Литовського, Королівства Польського, Речі Посполитої. Третій охоплює часові рамки від другої половини XVII – першої половини XX ст. У цей період відбулись знакові історичні українські державотворчі процеси, наявність власної козацької держави, згодом перебування українських земель у

складі двох імперій (Російської та Австрійської, потім Австро-Угорської). З 1917 до 1991 року тривав четвертий період, коли, на жаль, після нетривалого періоду розбудови власних національних державних систем настав період радянської більшовицької окупації та відповідно поширення на наших землях так званого «соціалістичного» права. Нарешті, п'ятий період триває від здобуття Україною незалежності до цього часу [6, с. 83–86].

Хронологічно об'єктом нашого дослідження є частина третього періоду, коли відбулось повне поглинання козацької української держави Російською імперією, а на наші землі поширено адміністративно-територіальну намісницько-губерніальну систему з усіма наслідками. Оскільки тут діяла російська правова система, необхідно зауважити на періодизації історії становлення відповідної системи цивільного процесуального законодавства. У найбільш загальних рисах російські науковці виділяють три етапи становлення. Самсонов Н., посилаючись на науковця Костіна С., вказує на три основні періоди – дореволюційний, радянський та сучасний [11, с. 138]. Дореволюційний він поділяє ще на три етапи: перший тривав від часів Давньої Русі до остаточного встановлення абсолютної монархії у Російській імперії. Другий етап розпочався разом із становленням абсолютизму й тривав до реформ Олександра II. До речі, Самсонов Н., характеризуючи цей етап, наводить думки інших вчених, що до середини XIX ст. в імперії цивільне судочинство знаходилося на незадовільному рівні, яке гальмувало розвиток держави, породжувало судову тяганину, не відповідало тогочасним потребам суспільства та інтересам держави. Цивільне судочинство було як класична форма інквізиційного процесу, й суд відіграв тут виключну роль, а сторони не мали змоги виступати на захист власної позиції, залучати свідків тощо, а сам процес мав таємний характер [11, с. 140–142]. Фундаментальні зміни розпочались після судової реформи 1864 р.

Лядацева-Іллічова М. в історії цивільного законодавства імперії в XIX – початку XX ст. позначає три основних етапи. Перший тривав з 1801 до 1832 року, коли правовідносини регулювались численними розрізненими нормативно-правовими актами. У цей період влада намагалась врегулювати цивільні та цивільні процесуальні відносини шляхом прийняття нових нормативно-правових актів, які доповнювали та тлумачили вже існуючі, скасовували деякі з них. Другий етап тривав з 1833 до 1857 року, від часу прийняття Миколаєм I Маніфесту про «Свод законів Российской империи от 31 января 1833 г.» (Звід законів Російської імперії). У законодавстві вкорінився принцип становості, однак процес зрівняння станів надав змогу законодавчо закріпити права та обов'язки й посилити ідею формально-юридичної рівності суб'єктів процесу. Третій етап 1857–1905 рр. характеризувався проведенням значних реформ у системі судочинства [9, с. 44–46].

Отже, значна частина українських земель протягом XVIII та початку XIX ст. опинилась під владою Російської імперії. Тут було поширено не тільки адміністративно-територіальний устрій, встановлювалась російська феодальна станова система із привілейованою дворянською верствою та кріпаками, але й впроваджувалось російське законодавство, в тому числі цивільне процесуальне, тут стали діяти відповідні нормативно-правові акти. Водночас слушно зауважити, що тривалий час в окремих регіонах, тобто українських губерніях, існували певні місцеві особливості. На Лівобережній Україні після остаточної інкорпорації у 1783 р. поширювалась загальноімперська система судів та судоустрою. Однак 3 листопада 1796 р. указом Павла I «О восстановлении в Малороссии правления и судопроизводства сообразно тамошним правам и прежним порядкам» у Чернігівській та Полтавській губерніях частково відновлювався раніше існуючий судоустрій, судочинство та відновлювали силу відповідні нормативно-правові акти (Литовський статут, наприклад) [1, с. 212–213]. Після приєднання Правобережної України Російська імперська влада тут також дозволила наявність регіональних особливостей щодо, в тому числі, й цивільного процесуального законодавства (діяли старі норми ще Речі Посполитої).

Однак перші заходи щодо згортання регіональних особливостей тут відбулись уже 1832 р., коли 30 жовтня імператор Микола I поширив на Правобережжі російську систему судоустрою. Водночас необхідно зауважити, що залишились чинними процесуальні норми Литовського статуту. Проте 25 червня 1840 р. вийшов царський указ «О распространении силы и действия Российских гражданских законов на все Западные возвращенные от Польши области». Тож у Київській, Волинській та Подільській губерніях поширювалось російське законодавство (Звід законів Російської імперії), а згідно з п. 1 указу дія Литовського статуту та доповнень до нього припинялась [2, с. 443]. Бовуа Д., французький вчений-славіст, зазначав, що у такий спосіб Литовський статут ефе-

ктивно й негайно замінювався загальноімперськими нормативно-правовими актами, а російська мова відтепер мала обов'язковий характер та проникла в усі сфери державного життя, в тому числі в суди, на зміну польській [5, с. 432]. Водночас з початку XIX ст. у системі судоустрою та судочинства в Слобідсько-українській (з 1835 р. Харківська), Херсонській, Катеринославській і Таврійській губерніях діяли «одразу» загальноімперські норми [10, с. 64].

Уже в 1840-х і на Лівобережжі відбувались уніфікаторські заходи російською владою. У Полтавській та Чернігівській губерніях 15 квітня 1842 р. поширювалась дія російських законодавчих актів замість раніше чинних нормативно-правових актів. У нормативно-правовому акті «О порядке судебной расправы у Малороссийских казаков. 15 апреля 1842» закріплювались козацькі права «по делам суда и расправы», однак, «в обрядах судопроизводства подлежат тем же правилам, как и прочие жители...» [3, с. 309]. Водночас згідно з указом від 4 березня 1843 р. «О введении в губерниях Черниговской и Полтавской общих о судопроизводстве постановлений Империи» процесуальні норми Литовського статуту скасовувались, а під час цивільного процесу (і не тільки) почало застосовуватись законодавство Російської імперії [4, с. 116].

Слід зауважити, що в Малоросійському генерал-губернаторстві (тобто в Чернігівській та Полтавській областях), де компактно проживали лівобережні козаки, в 1810-х роках уведено унікальні інстанції – суди в козацьких громадах. Це відбулось з метою активізації населення для боротьби із Наполеоном. Джерелами судочинства були норми звичаєвого права, а також судові прецеденти. Отже, на думку вченого Слинко Д.: «...козацьке право як локальне джерело у процесуальній сфері зберегло певною мірою своє значення. Воно становило сукупність українського звичаєвого права, елементів німецького магдебурзького права і положень Литовських статутів. Також слід враховувати польський, російський та турецько-татарський вплив на певні сторони січового судочинства. Козацьке право мало усний характер і не потребувало посилення на кодифіковане писемне джерело» [12, с. 38].

Отже, в 1840-х на всіх українських землях, які знаходились у складі Російської імперії, остаточно було уніфіковано законодавчі акти з іншими частинами імперії. Слід зауважити, що російська влада використовувала на новоприєднаних територіях, де раніше існували власні державності, інститут генерал-губернаторств, де спочатку існували регіональні особливості в різних сферах суспільного та державного життя, а якраз на генерал-губернаторів покладался обов'язок здійснити аналіз, в тому числі й місцевих особливих правових актів, що діяли та мають чинність, і згодом підготувати умови для уніфікації та гармонізації законодавства загальноімперського з тим, що діяло в генерал-губернаторстві. Водночас, на думку дослідника Захарченка П., в Україні відмінності в судоустрої та судочинстві повністю ліквідовані були лише внаслідок реформи судоустрою 1864 р. [8].

У тих регіонах, де судочинство не відрізнялося від інших регіонів Російської імперії, в першій половині XIX ст. діяли закони, які на той час вже суттєво застаріли. Процесуальні норми містились здебільшого в Соборному уложенні 1649 р., в третій частині Статуту Військового 1716 р. («Коротке зображення процесів чи судових тяжб»), в указі «Про форми суду» 1723 р. [12, с. 38].

Загалом, у першій чверті XIX ст. в Російській імперії цивільні та цивільні процесуальні правовідносини регулювались значною кількістю різноманітних правових актів. На початку XIX ст. була створена комісія для систематизації усього цивільного законодавства імперії. На думку Лобанова-Ростовського Д. (міністр юстиції), обов'язки комісії щодо складення законів не повинні були обмежуватись створенням Зводу законів чи впровадженням в імперії нормативних актів на кшталт європейським. Комісія повинна систематизувати російське законодавство на непохитних основах права, а законопроекти повинні відповідати політичній ситуації в державі, а також бути такими, щоб відповідати становому устрою суспільства. Уже в 1826 р. імператор Микола I схиляється до ідеї поетапної систематизації усього наявного чинного законодавства в державі. Повне зібрання законів Російської імперії 1830 р. було побудовано за хронологічним принципом, а проект Зводу законів Російської імперії в редакціях 1830 та 1832 рр. стали результатом консолідації норм та інститутів за розділами права. Він набув чинності в 1835 р., а також перевидавався в 1842 та 1857 рр., враховуючи появу нових принципів та ідей [9, с. 46].

У 1833 р. відомий державний діяч Сперанський М. класифікував цивільні зако-

ни, що конкретизували цивільні права: 1) закони про «союзи сімейні»; 2) загальні закони про майно; 3) особливі закони про майно. Цивільними визнавались також закони про порядок стягнень у справах безспірних, судочинства загального цивільного та особливого межового й торгового; про заходи цивільних стягнень. Відповідно й Звід законів Російської імперії містив оригінальну систему матеріальних та процесуальних цивільних законів: загальних, особливих і місцевих [9, с. 46].

Після набуття чинності 1 січня 1835 р. дія Зводу законів поширилась відповідно й на українські губернії. Цивільні процесуальні норми тут розміщені були в томах X та XV й у Сільському судовому статуті 1839 р. Про судочинство нараховувалось 2 282 статті. На думку Слинько Д., «...така величезна кількість правових норм в результаті не вносила ясності у порядок здійснення цивільного судочинства, а лише робила його абсолютно заплутаним і незрозумілим» [12, с. 39]. Характеризуючи Звід законів, Самсонов Н. вказує, що ці закони були досить недосконалі й уособлювали собою просто механічне об'єднання положень Соборного уложення 1649 р., Військового Уставу 1716 р. (або Статуту Військового), інших численних неоднорідних нормативно-правових актів (законів, указів, правил тощо). Також тут закріплювалась відмова від принципу змагальності, встановлювався доміант слідчих засад у цивільному судочинстві, де продовжували застосовуватись деякі елементи кримінального процесу і судочинства, а також змішувалась влада судова та поліцейська. Проте саме завдяки актам 1830-х відбулось виділення цивільного процесу як самостійної форми процесуальних дій і законодавче оформлення такої тенденції [11, с. 141].

Гетманцев О. наголошує, що прийняття такого систематизованого акта було вкрай необхідним кроком для узгодження системи законодавства, яке характеризувалось розрізненістю, казуїстичністю та було розкидане в різних нормативно-правових актах. Однак у Зводі законів були і недоліки: в акті часто були відсутні точні формулювання, закони суперечили один одному. А це, звісно, впливало на якість проваджень у справах цивільних. Судочинство в цивільних справах через це «мало в чеснотах» систематичне порушення законодавства, високу вартість процесу, неправосуддя. Водночас суди виконували, крім судових функцій, ще й адміністративні. На думку Гетманцева О., на той час цивільний процес мав більше негативних рис, аніж сильних сторін. Цьому сприяла низка чинників: відсутність конкретики та чимала кількість законів, норми яких регулювали цивільні відносини. Також використовувалась велика кількість порядків судочинства: загальне, чотири головних та шістнадцять особливих, цивільне судочинство поділялось на примусове та примирливе, примусове в свою чергу – на позовні та вотчинні справи. Завдяки слідчим засадам діяло поліцейське провадження через примирливе вирішення цивільних справ (ст. 4, ч. 2 т. 10 Зводу), судового порядку щодо спірних справ. Недоліком вважається також і принцип канцелярської таємниці, письмова форма процесу. Це уповільнювало та ускладнювало розгляд справ [7, с. 18].

Слинько Д. зазначає, що відповідно до процесуального законодавства першої половини XIX ст. так і не відбувся поділ на кримінальний та цивільний процеси, однак вони знаходились у стадії формування. Також вчений серед недоліків згадує про становий характер судів [12, с. 39].

Висновки. Отже, впродовж останньої чверті XVIII–XIX ст. на українських землях відбуваються суттєві зміни: більшість територій сучасної України приєднано до Російської імперії, українська козацька держава інкорпорована до імперського адміністративно-територіального устрою. Усюди починає поступово впроваджуватись російське судочинство та судоустрій. Водночас у різних регіонах України діють старі системи судів, цивільне процесуальне законодавство, що регулювало відносини за часів існування польської та козацької державності (наприклад, норми Литовського статуту тощо). Однак до 1840-х у цілому по всіх українських губерніях поширюється російське загальноімперське цивільне процесуальне законодавство, відбувається гармонізація та уніфікація. У першій половині XIX ст. цивільний процес та відповідне законодавство характеризувалось недосконалістю, застарілістю, наявністю низки фундаментальних недоліків. І після впровадження в 1830-х Зводу законів, який містив систематизовані норми цивільного процесу, ситуація кардинально не змінилась.

Список використаних джерел

1. О восстановлении в Малороссии правления и судопроизводства сообразно тамошним правам и прежним обрядам. 30 ноября 1796 г. *Полное собрание законов Российской империи*. Собрание 1. СПб., 1830. Т. XXIV. № 17593. С. 212–213.

2. О распространении силы и действия Российских гражданских законов, на все Западные возвращенные от Польши области. 25 июня 1840 г. *Полное собрание законов Российской империи*. Собрание 2. СПб., 1840. Т. XV. № 13591. С. 443–445.
3. О порядке судебной расправы у Малороссийских казаков. 15 апреля 1842. *Полное собрание законов Российской империи*. Собрание 2. СПб., 1843. Т. XVII. Отд. 1. № 15525. С. 309.
4. О введении в губерниях Черниговской и Полтавской общих о судопроизводстве постановлений Империи. 4 марта 1843. *Полное собрание законов Российской империи*. Собрание 2. СПб., 1844. Т. XVIII. Отд. 1. № 16585. С. 115–116.
5. Бовуа Д. Гордиев узел Российской империи: Власть, шляхта и народ на Правобережной Украине (1793–1914) / пер. с фр. М. Крисань. М. : Новое литературное обозрение, 2011. 1008 с.
6. Гетманцев О. В. Формування та розвиток цивільного процесуального законодавства в Україні: питання історичної періодизації. *Науковий вісник Чернівецького університету* : зб. наук. пр. Серія : Правознавство. Чернівці, 2013. Вип. 644. С. 82–87.
7. Гетманцев О. В. Цивільний процес і наука цивільного процесуального права в першій половині XIX ст. *Науковий вісник Чернівецького університету* : зб. наук. пр. Серія : Правознавство. 2009. Вип. 492. С. 16–22.
8. Захарченко П. П. Історія держави і права України : підручник. Київ : Атіка, 2005. 368 с.
9. Лядашева-Ильичева М. Н. Этапы формирования гражданского законодательства в России в XIX – начале XX века. *Вестник Саратовской государственной юридической академии*. 2012. № 2(84). С. 43–49.
10. Малярченко В. Т http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR= Реформування кримінального процесу України в контексті європейських стандартів : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 512 с.
11. Самсонов Н. В. Источники гражданского процессуального права в дореволюционной России. *Вестник Томского государственного университета*. Право. 2018. № 27. С. 138–148.
12. Слинко Д. В. Особливості розвитку процесуального права на українських землях у складі Російської Імперії (кінець XVIII – початок XX ст.). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 37–42.

Надійшла до редакції 06.02.2020

References

1. О vosstanovlenii v Malorossii pravleniya i sudoproizvodstva soobrazno tamoshnim pravam i prezhnim obyadom. 30 noyabrya 1796 g. [On the restoration of government and legal proceedings in Little Russia in accordance with the local rights and former rites. November 30, 1796] *Polnoye sobraniye zakonov Rossiyskoy imperii (dalí – PSZRI)*. Sobraniye 1. SPb., 1830. T. XXIV. №17593. S. 212–213. [in Russ.]
2. O rasprostranenií sily i deystviya Rossiyskikh grazhdanskikh zakonov, na vse Zapadnyye vozvrashchennyye ot Pol'shi oblasti. [On the extension of the force and effect of Russian civil laws to all Western regions returned from Poland]. 25 iyunya 1840 g. *PSZRI*. Sobraniye 2. SPb., 1840. T. XV. №13591. S. 443–445. [in Russ.]
3. O poryadke sudebnoy raspravy u Malorossiyskikh kazakov. 15 aprelya 1842 [On the procedure for judicial reprisals against Little Russian Cossacks. April 15, 1842]. *PSZRI*. Sobraniye 2. SPb., 1843. T. XVII. Otd. 1. №15525. S. 309.
4. O vvedenii v guberniyakh Chernigovskoy i Poltavskoy obshchikh o sudoproizvodstve postanovleniy Imperii. 4 marta 1843 [On the introduction in the provinces of Chernihiv and Poltava of general judiciary decisions of the Empire. March 4, 1843]. *PSZRI*. Sobraniye 2. SPb., 1844. T. XVIII. Otd. 1. №16585. S. 115–116. [in Russ.]
5. Bovua D. Gordiyev uzal Rossiyskoy imperii: Vlast', shlyakhta i narod na Pravoberezhnoy Ukraine (1793–1914) [Gordiev knot of the Russian Empire: Power, gentry and people in the Right-Bank Ukraine (1793-1914)] / Per. s fr. M. Krisan'. M.: Novoye literaturnoye obozreniye, 2011. 1008 s. [in Russ.]
6. Getmantsev O.V. Formuvannya ta rozvitok tsivil'nogo protsesual'nogo zakonodavstva v Ukraïni: pitannya istorichnoï periodizatsiï [Formative and development of civil procedural legislation in Ukraine: nutrition of historical history]. *Naukoviy visnik Chernivets'kogo universitetu: Zbïrnik naukovikh prats'*. Vip. 644. : Pravoznavstvo. Chernivtsi: Chernivets'kiy natsional'niy un-t, 2013. S. 82–87. [in Ukr.]
7. Getmantsev O.V. Tsivil'niy protses i nauka tsivil'nogo protsesual'nogo prava v pershyi polovini XIX st. [Civil procedure and science of civil procedural law in the first half of the XIX century] *Naukoviy visnik Chernivets'kogo universitetu: Zbïrnik nauk. prats'*. Vip. 492: Pravoznavstvo. 2009. S. 16–22. [in Ukr.]
8. Zakharchenko P.P. Ístoríya derzhavi i prava Ukraïni [History of state and law of Ukraine] : pidruchnik. Kíiv : Atika, 2005. 368 s. [in Ukr.]
9. Lyadashcheva-Il'icheva M.N. Etapy formirovaniya grazhdanskogo zakonodatel'stva v Rossii v XIX – nachale XX veka [Stages of the formation of civil legislation in Russia in the XIX - early

XX centuries]. Vestnik Saratovskoy gosudarstvennoy yuridicheskoy akademii. 2012. № 2(84). S.43–49. [in Russ.]

10. Malyarenko V.T. Reformuvannya kriminal'nogo protsesu Ukraïni v konteksti êvropeys'kikh standartiv [Reform of the criminal process of Ukraine in the context of European standards]: monografiya. K.: Yurinkom Ínter, 2005. 512 s. [in Ukr.]

SUMMARY

Nestertsova-Sobakar A. Civil procedural legislation on the Ukrainian lands as a part of the Russian Empire in the pre-reformed period (late XVIII - and I half of the XIX century). The article explores the issues of functioning on the territory of Ukraine, which was part of the Russian Empire in the last quarter of XVIII - the first half of the nineteenth centuries, the system of civil procedural legislation. This is a periodization of the history of the development of civil procedural legislation, in the chronological framework established in the study there were significant changes in the validity of the relevant legal sources. The article states that, despite the incorporation of the Left-Bank Ukraine and the accession of the Right-Bank, regional peculiarities (eg procedural rules contained in the Lithuanian Statute and other acts in Poland or the Cossack State) remained in force in the judicial system and the judiciary, at the same time, in other provinces (Slobid-Ukrainian, since 1835 Kharkiv, Kherson, Katerynoslav and Tavriysky) the judiciary and justice since the spread of the Russian administrative-territorial system conformed to the rules of Russian imperial law. It was outlined that gradually, during the first half of the nineteenth century, the Russian authorities implemented a number of measures that abolished local legal acts in Right-Bank and Left-Bank Ukraine, and Russian legislation was extended here.

The article also mentions the Russian legal acts of the empire, which governed in the first half of the nineteenth century, the civil process (Sobornoye Ulozheniye 1649, in the Third part of the Military Statute of 1716, the decree «On the Forms of Court» 1723). Attention is drawn to the fact that in the 1830-s, the civil process was governed by the Code of Laws of the Russian Empire, which had a number of significant deficiencies and was generally unable to correct a number of material deficiencies and negative features that manifested itself in civil proceedings.

Keywords: *civil procedure, legislation, Right-Bank Ukraine, Left-Bank Ukraine, Russian Empire, legal proceedings, Code of Laws of the Russian Empire.*

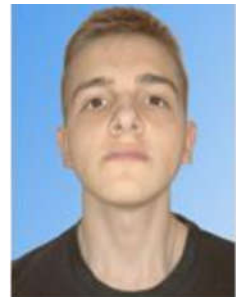
УДК 316.444

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-1-38-46

Пашков В. О.
кандидат
політичних наук

Правдін В. І.
студент
спеціальності
«Міжнародні
відносини»

(НТУ «Дніпровська політехніка»)

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ В ЄС

Висвітлено сучасний стан міграційних проблем, з якими зіштовхнулись, починаючи з 2015 р. країни-члени ЄС. Проаналізовано масштаби, динаміку та причини міграційної кризи у ЄС. Розкрито її політичні, соціально-економічні, культурні наслідки для Європи та розвитку Європейського Союзу.

Ключові слова: *міграція, біженці, криза, безпека, Європейський Союз, зовнішні кордони ЄС, міграційна політика, мультикультуралізм.*

© Пашков В.О., 2019
ipt.nmu@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4273-2181>

© Правдін В.І., 2019
ipt.nmu@gmail.com